

Marek WYSOCKI¹

PROJEKTOWANIE UNIWERSALNE W PLANOWANIU INTEGRACYJNYCH PLACÓW ZABAW

1. Zabawa elementem integracji społecznej

Ważnym elementem integracji społecznej jest umiejętność współdziałania w określonym miejscu i czasie poprzez wspólne działania na rzecz lokalnej wspólnoty. Wspólne rozwiązywanie problemów wiąże się z akceptacją różnorodności członków wspólnoty, otwartości na inność, w tym zrozumienie potrzeb osób o różnej sprawności. Przeciwnością integracji społecznej jest dezintegracja, tj. „skrajna postać dezorganizacji społecznej, polegająca na ustaniu kontaktów, zerwaniu związków społecznych, zaniku reguł i norm współżycia społecznego”[1]. Elementem dezintegracji są przejawy dyskryminacji i wykluczenia społecznego, które wynikają często z niezrozumienia odmienności i potrzeb innych ludzi. Przeciwdziałając się tym negatywnym zjawiskom należy koncentrować się na warunkach, które potrzebne są do równoprawnego uczestnictwa osób zagrożonych wykluczeniem, do których niewątpliwie zaliczyć należy osoby z niepełnosprawnościami. Możliwość realizacji wspólnych działań poprzez naukę i zabawę powinno prowadzić do tolerancji i budowania otwartości i empatii na potrzeby innych. Spotkania w przedszkolu, wspólne zabawy rówieśnicze sprawiają, że szybciej akceptujemy, że pomimo różnic fizycznych czy nawet intelektualnych, tak naprawdę jesteśmy tacy sami. Akceptacja tej różnorodności jest zdecydowanie większa wśród dzieci niż dorosłych, którzy obarczeni są już pewnymi stereotypami. Stworzenie sprzyjających warunków rozwoju, samorealizacji i podtrzymywania aktywności osób z niepełnosprawnością wymaga wprowadzenia takich rozwiązań przestrzennych, które zapewniłyby możliwość samodzielnego i niezależnego funkcjonowania, w tym również możliwości korzystania z powszechnie dostępnych urządzeń i przestrzeni rekreacyjnych. Przestrzeń publiczna, w tym place zabaw stają się więc miejscem nie tylko spędzania wolnego czasu, ale przede wszystkim nauki wspólnego działania dla wzmocnienia integracji społecznej, a w przyszłości budowania społeczeństwa obywatelskiego opartego na równości praw.

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych [2] wskazuje w art. 19 *Samodzielne życie i integracja społeczna*, że „ogólnodostępne usługi i obiekty będą dostępne na równych zasadach dla osób niepełnosprawnych oraz będą dostosowane do ich potrzeb”. Jednak to

¹ Katedra Technicznych Podstaw Projektowania Architektonicznego, Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej, ul. Narutowicza 11/12, 80-233 Gdańsk, e-mail: marek.wysocki@pg.gda.pl

prawo jest organiczne często przez bariery przestrzenne, które również można zaobserwować w przypadku miejsc rekreacji, w tym placów zabaw.

Dostępność terenów rekreacji to zwiększenie aktywności nie tylko osób z niepełnosprawnościami, ale również podniesienie jakości życia wszystkich mieszkańców i budowanie wizerunku miasta przyjaznego wszystkim.

2. Projektowanie placów zabaw

Przestrzeń placów zabaw jest miejscem, gdzie dzieci uczą się pokonywania swoich ograniczeń. Powinna więc ona inspirować wszystkie dzieci do kreatywności i wspólnego działania przy zachowaniu maksimum bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa wiąże się z określeniem możliwych do zastosowania urządzeń zabawowych, nawierzchni placu zabaw i z możliwości wynikających z ukształtowania terenu i samej lokalizacji placu. Te warunki częściowo określa norma bezpieczeństwa PN-EN 1176:2009 „Wyposażenie placów zabaw i nawierzchnie”, wskazując parametry montażu urządzeń oraz sposobu wyznaczenia stref bezpieczeństwa wokół urządzeń i ich nawierzchni. Odpowiednio dobrana nawierzchnia ma zapobiegać powstawaniu urazom u dzieci, co istotne jest w przypadku upadków z większych wysokości. Stąd przy planowaniu wyposażenia i nawierzchni należy między innymi uwzględniać szerokość stref bezpieczeństwa². Jednak poziom zapewnienia bezpieczeństwa podczas zabawy zależy od wieku, ale również od możliwości percepcyjnych i fizycznej sprawności uczestnika. Nie ma jednak szczegółowych unormowań prawnych jak powinna wyglądać dostępność uwzględniająca różne rodzaje niepełnosprawności. Niestety przez wielu projektantów niepełnosprawność sprowadzana jest często jedynie do potrzeb osób poruszających się na wózkach, zapominając o potrzebach osób słabowidzących czy z niepełnosprawnością intelektualną, zarówno dzieci, jak i dorosłych opiekujących się nimi podczas zabaw.

Realizacja dostępności z uwzględnieniem potrzeb funkcjonalnych osób z ograniczoną sprawnością wymaga wprowadzenia do procesu projektowania przestrzeni rekreacyjnych zasad projektowania uniwersalnego³. Jednak czy ma to być pełna dostępność z zachowaniem często bardzo wysokich uwarunkowań funkcjonalnych przy zachowaniu bezpieczeństwa użytkownika wynikającego z niepełnosprawności, czy ma to być jednak podejście bardziej

² Szerokość strefy bezpieczeństwa jest zależna od wysokości upadku i tak: (1) dla sprzętu o wysokości do 150 cm szerokość strefy bezpieczeństwa powinna wynosić 150 cm; (2) powyżej 150 cm wyliczana jest ze wzoru: strefa bezpieczeństwa [m] = (maks. wysokość upadku [m] x 0,66) + 0,5 [m]; (3) dla osiowych huśtawek wagowych i tzw. bujaków sprężynowych o wysokości upadku mniejszej niż 1,0 m stosuje się strefę bezpieczeństwa o szerokości 1,0 m [3].

³ Definicja projektowania uniwersalnego po raz pierwszy w polskim porządku prawnym pojawia się w art. 2 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i brzmi „Uniwersalne projektowanie odnosi się do takich rozwiązań, które są użyteczne dla wszystkich ludzi w jak najszerszym zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznych zmian. Termin ten odnosi się do produktów, środowisk, programów i usług, i niewyklucza urządzeń pomocniczych dla poszczególnych grup osób niepełnosprawnych”[2]

racjonalne. Jest to trudne zadanie, które często wymyka się racjonalnym dowodom, bo jest związane z empatią na potrzeby użytkowników. Plac zabaw oprócz zapewnienia bezpieczeństwa i dostępności powinien być atrakcyjny dla wszystkich. Ta atrakcyjność, to możliwości wspólnego działania uwzględniającego indywidualne potrzeby. Stąd też podczas wyboru urządzeń zabawowych należy pamiętać, aby urozmaicić ten wybór. Zaproponowane urządzenia powinny zapewnić wszechstronny rozwój ruchowy dziecka uwzględniając jego wiek i sprawność. Z uwagi na charakter terenów rekreacyjnych, które muszą spełniać zarówno wymagania osób z niepełnosprawnościami, jak i osób sprawnych, zachowując przy tym atrakcyjność dla obu grup - wymaga to zastosowania różnych elementów wyposażenia przestrzeni. Centrum Projektowania Uniwersalnego Politechniki Gdańskiej wypracowało „System Integracyjnych Placów Zabaw i Placów do Ćwiczeń” [5]⁴, który opiera się na ocenie potencjału rekreacyjnego danego miejsca i wprowadzeniu do projektowania tzw. mechanizmu racjonalnych dostosowań (usprawnień)⁵, jako ogólnej zasady w udostępnianiu placów zabaw i placów do ćwiczeń do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

3. System Integracyjnych Placów Zabaw

Przed przystąpieniem do prac na systemem integracyjnych terenów rekreacji przyjęto następujące założenia:

1. Stworzenie sprzyjających warunków rozwoju, samorealizacji i podtrzymywania aktywności osób niepełnosprawnych wymaga wprowadzenia takich rozwiązań przestrzennych, które zapewniłyby możliwość samodzielnego i niezależnego funkcjonowania, w tym również możliwości korzystania z powszechnie dostępnych urządzeń i przestrzeni rekreacyjnych na równych prawach z innymi użytkownikami.
2. Zwiększenie aktywności osób niepełnosprawnych tworzy podstawy do integracji i pełniejszego podmiotowego traktowania ich jako członków społeczności lokalnej.
3. Potrzeba projektowania placów zabaw i przestrzeni do ćwiczeń dostępnych dla wszystkich mieszkańców, bez względu na ich ograniczenia w mobilności i percepcji, staje się wymogiem czasu i odpowiedzialności społecznej.

Opracowanie „Systemu Integracyjnych Placów Zabaw i Placów do Ćwiczeń” wynikało z konieczności wypełnienia zapisów Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, która w art. 30 pkt. 5b stwierdza, że zostaną podjęte stosowne działania, aby: „zagwarantować osobom niepełnosprawnym dostęp do miejsc, w których prowadzona jest działalność sportowa, rekreacyjna i turystyczna”. Jednakże impulsem do stworzenia systemu była coraz

⁴ W opracowaniu inwentaryzacji i kwerendy urządzeń zabawowych uczestniczyły: inż. arch. Anna Jaśkiewicz i mgr inż. arch. Paulina Kowalska

⁵ Mechanizm racjonalnych usprawnień oparty jest na definicji Racjonalnego dostosowania zawartego w art. 2 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych: „Racjonalne dostosowanie oznacza konieczne i stosowane modyfikacje i adaptacje niepociągające za sobą nieproporcjonalnych i niepotrzebnych utrudnień, które to modyfikacje i adaptacje są niezbędne w określonych przypadkach dla zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości egzekwowania i korzystania ze wszystkich praw człowieka i fundamentalnych swobód” (Dz. U. 2012 poz. 1169) [2]

większa liczba inicjatyw mieszkańców zgłaszanych w ramach budżetów obywatelskich, które dotyczyły zagospodarowania i budowy nowych placów zabaw. Urząd Miasta Gdyni, który wcześniej przyjął do stosowania Standardy Dostępności [4] zwrócił się do Centrum Projektowania Uniwersalnego, aby opracować wytyczne, jakimi powinny kierować się mieszkańcy zgłaszając swoje inicjatywy w zakresie zagospodarowania i wyposażenia placów zabaw. Wypracowane standardy miały stać się częścią specyfikacji istotnych warunków zamówienia (SIWZ) na realizację projektów placów zabaw finansowanych z budżetu obywatelskiego.

Badania prowadzone na Politechnice Gdańskiej podzielono na trzy etapy. Pierwszym była kwerenda urządzeń zabawowych, które oceniano pod kątem spełnienia wymagań projektowania uniwersalnego. Druga część badań poświęcona była ocenie miejsc rekreacji na terenie miasta Gdyni. Trzecią i ostatnią częścią badań było opracowanie miejskiego systemu terenów rekreacji i przedstawienie rekomendowanych do zastosowania urządzeń zabawowych.

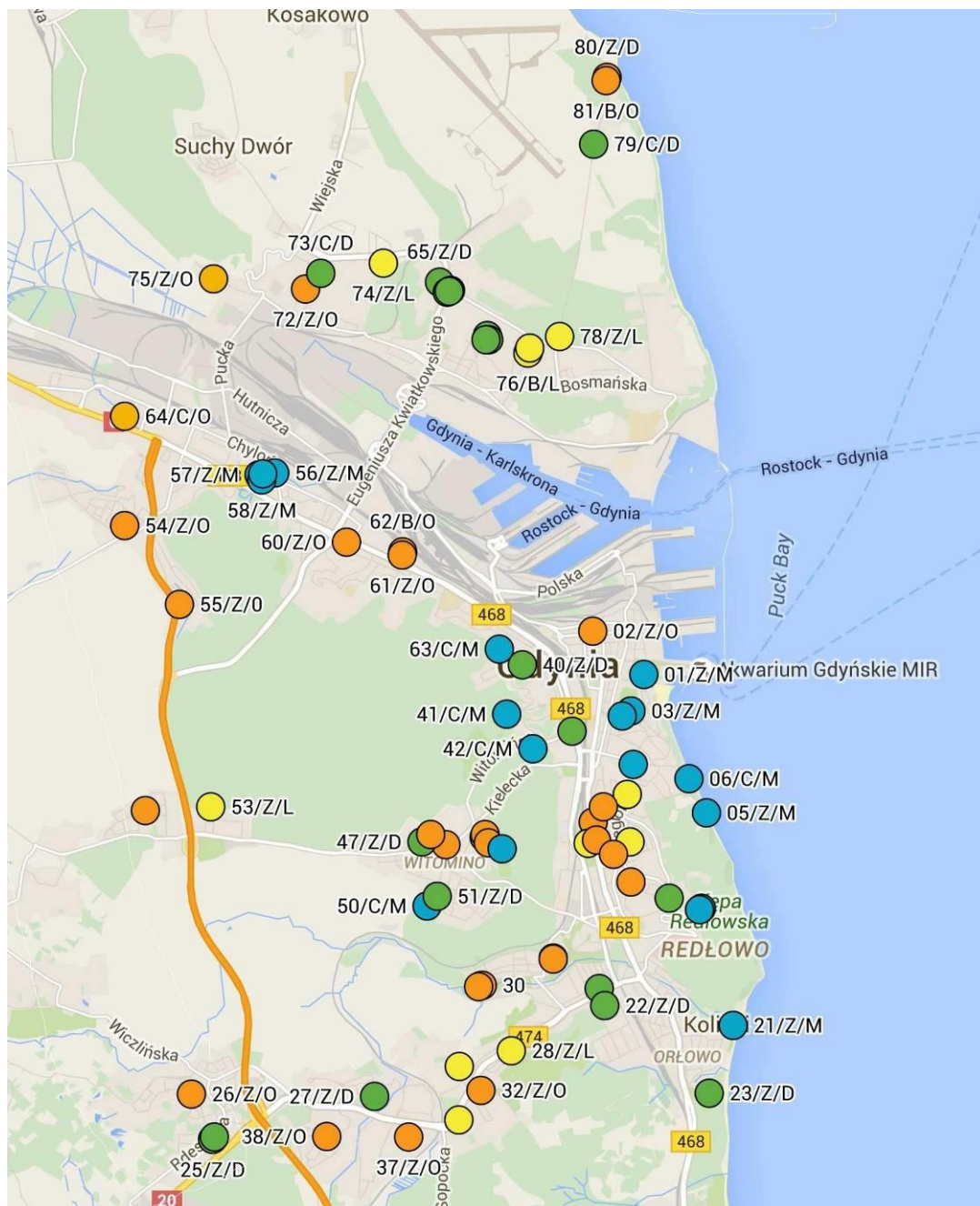
W ramach prac nad systemem integracyjnych terenów rekreacji przeprowadzono analizę urządzeń, które można rekomendować do zastosowania na integracyjnych placach zabaw. Stwierdzono jednak, że duża ich część nie spełnia warunków projektowania uniwersalnego. Zorganizowane zostało spotkanie z producentami urządzeń, na którym zwrócono uwagę, że oferta rynkowa nie odpowiada założeniom dostępności i zasad projektowania uniwersalnego. Centrum Projektowania Uniwersalnego nawiązało współpracę z częścią producentów w celu przygotowania odpowiednich wzorów, które będą dostosowane do różnorodnych potrzeb użytkowników. Sporządzono rekomendację zmian, które następnie przedstawiono producentom. Każde z urządzeń stosowanych na placach zabaw powinno posiadać deklarację bezpieczeństwa, dlatego też warunkiem dopuszczenia produktów do sprzedaży jest posiadanie przez producenta lub dystrybutora urządzeń zabawowych odpowiedniego certyfikatu bezpieczeństwa. Uzyskanie takiego certyfikatu leży po stronie producenta.

Wstępnie wytypowane urządzenia znalazły się w załączniku dołączonym do opracowanego "Systemu Integracyjnych Placów Zabaw i Placów do Ćwiczeń". Prowadzone konsultacje z producentami wskazały, że proces tworzenia integracyjnych urządzeń do zabaw i ćwiczeń, zgodnych z koncepcją projektowania uniwersalnego, dopiero się rozpoczyna i spis rekomendowanych urządzeń należałoby stale uzupełniać. Każdorazowo w sytuacjach wątpliwych co do wyboru wyposażenia, wskazane jest wystąpienie o opinię do eksperta ds. dostępności⁶ lub organizacji osób z niepełnosprawnościami.

W ramach badań przeprowadzono analizę istniejącej struktury przestrzeni rekreacyjnych na terenie miasta Gdyni. Przebadano 82 lokalizacje terenów rekreacyjnych nadzorowanych przez Zarząd Dróg i Zieleni w Gdyni. Na podstawie tej analizy sporządzono kategoryzację terenów rekreacyjnych wyznaczając pięć kategorii i określono minimalne wyposażenie terenów w urządzenia techniczne (patrz Tabela 1). Lokalizacje placów zabaw, boisk do gier i siłowni zewnętrznych przedstawiono na rys. 1. Nie uwzględniono na nim terenów, które zlokalizowane są przy domach opieki i ośrodkach edukacji specjalnej, z uwagi na to, że są

⁶ W Gdyni funkcję eksperta ds. dostępności powierzono autorowi niniejszego artykułu.

one zarządzane przez poszczególne jednostki.

Rys. 1. Lokalizacja terenów rekreacji w Gdyni. Oznaczenia kolorystyczne zgodnie z tabelą 1.
Fig. 1. Location of recreation areas in Gdynia. Color references in accordance with Table 1.
Źródło: System integracyjnych placów zabaw i placów do ćwiczeń [4]

Tabela 1

Kategoryzacja placów zabaw i siłowni zewnętrznych wraz z minimalnym wyposażeniem

Kat.	OPIS KATEGORII I MINIMALNEGO WYPOSAŻENIA
I. LOKALNE (L)	<p>Tereny przeznaczone dla mieszkańców z najbliższych domów mieszkalnych, często zlokalizowane pomiędzy budynkami mieszkalnymi, jako plac zabaw przeznaczony głównie dla małych dzieci w izochronie czasowej dojścia pieszego do 10 min</p> <p>Minimalne wyposażenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • piaskownica z możliwością podjechania do piaskownicy dziecku na wózku oraz siedzisko z uchwytem do samodzielnego przesiadania się do piaskownicy; • minimum jedno urządzenie ruchome tj.: huśtawka wahadłowa (typu „bocianie gniazdo”), bujak sprężynowy z oparciem, bujak typu „tuba” lub bujak tandem; • przewidzieć min. dwa stojaki rowerowe;
II. OSIEDLOWE (O)	<p>Tereny rekreacyjne obsługujące mieszkańców fragmentu dzielnicy lub osiedla, przeznaczone są dla mieszkańców zespołów mieszkaniowych zabudowy wielorodzinnej lub osiedli domów jednorodzinnych, place powinny być wyposażone w urządzenia do korzystania z nich przez użytkowników w różnej strukturze wiekowej (dzieci, młodzież, dorośli (seniorzy), izochrona dojścia pieszego to 20 minut z możliwością dojazdu samochodem lub rowerem.</p> <p>Wyposażenie z kategorii placu „L” i dodatkowo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • huśtawka ważka z oparciem lub jako huśtawka tandem z możliwością skorzystania z niej przez dziecko wspólnie z opiekunem; • zjeżdżalnia; • integracyjne urządzenie do ćwiczeń (dwa stanowiskowe), • wyznaczone miejsce postojowe dla samochodów osób z niepełnosprawnościami, • informacja o lokalizacji toalety ogólnodostępnej odległej o max 200 metrów; • boisko z utwardzoną nawierzchnią do gier zespołowych jako min.: jeden kosz lub bramka do gry z łapaczem piłek; • stojaki rowerowe z uwzględnieniem potencjalnej ilości użytkowników (min. 5).
III. DZIELNICOWE (D)	<p>Tereny rekreacyjne obsługujące mieszkańców dzielnicy lub fragmentu miasta, które posiadają wydzielone strefy z podziałem na strukturę wiekową i funkcje (place zabaw, siłownie zewnętrzne, boiska do gry), z możliwością tworzenia placów tematycznych (np. wodny, muzyczny itp.) i włączenia w system dróg rowerowych, izochrona dojścia pieszego to 30 minut z możliwością dojazdu samochodem lub komunikacją miejską.</p> <p>Wyposażenie z kategorii placu „L+O” i dodatkowo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zestaw zabawowy integracyjny; • domek do zabaw z możliwością wjazdu na wózku inwalidzkim; • zadaszona wiata/altana; • miejsca do gier planszowych lub stół do pin ponga; • boisko do gier zespołowych (koszykówka lub siatkówka), ogrodzone i łapaczami piłek, • wydzielona strefa do ćwiczeń; • toalety lub informacja o lokalizacji toalety ogólnodostępnej w odległości max. 200 m; • ogólnodostępny parking z miejscami postojowymi dla OzN zgodnie z Ustawą z dnia 23 października 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 5 grudnia 2013 r., poz. 1446); • zadaszony parking rowerowy; • dostępność do miejskiej sieci WiFi; • wydzielony wybieg dla psów; • monitoring;

cd. Tabela 1

Kat.	OPIS KATEGORII I MINIMALNEGO WYPOSAŻENIA
IV. MIEJSKIE (M)	<p>Tereny rekreacji zlokalizowane w przestrzeni ogólnodostępnej przy głównych ciągach pieszych lub na terenach zielonych (parki miejskie, tereny leśne), dobrze skomunikowane z układem drogowym i komunikacją miejską (dojście piesze do przystanku max. 10 minut), w tym z układem ścieżek rowerowych, funkcja placu powinna być dostosowana do potrzeb użytkowników w różnym wieku i sprawności fizycznej i mieć wydzielone strefy funkcjonalne (np. parkour, skatepark, miejsce do piknikowania, scena letnia itp.), na terenie placu należy przewidzieć miejsce organizację imprez okolicznościowych, pikników rodzinnych itp.</p> <p>Wyposażenie z kategorii placu „L+O+D” i dodatkowo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • urządzenia do samodzielnego korzystania przez osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich (np. huśtawka/karuzela z możliwością wjazdu na wózku inwalidzkim); • system orientacji przestrzennej dla osób niewidomych z dotykowym planem placu (makieta) umieszczoną w strefie wejściowej, • wydzielona strefa do ćwiczeń lub wytyczona w terenie ścieżka do ćwiczeń (min. 50% urządzeń jako urządzenia integracyjne); • wyznaczone strefy wypoczynku/piknikowania z podstawowymi urządzeniami (miejsce na ognisko, grill itp.); • toalety ogólnodostępne + pomieszczenie dla opiekuna z dzieckiem (przewijak); • scena letnia lub wydzielone miejsce na imprezy okolicznościowe; • wybieg z wodopojem oddzielnie dla małych i dużych psów z możliwością skorzystania osobom poruszającym się na wózkach i skuterach inwalidzkich; • skatepark; • parkour lub ścianka wspinaczkowa; • miejsce do gry w boule; • stały nadzór nad placem.
V. SPECJALNE (S)	<p>Place zlokalizowane przy domach opieki, ośrodkach edukacji specjalnej (przedszkola, szkoły), wyposażone w urządzenia do samodzielnego użytkowania przez osoby z niepełnosprawnościami, w tym poruszające się na wózkach inwalidzkich, część urządzeń powinna mieć możliwość wykorzystywania ich do zaplanowanych ćwiczeń rehabilitacyjnych.</p> <p>Minimalne wyposażenie w zależności od kategorii wiekowej użytkowników:</p> <ul style="list-style-type: none"> • urządzenia dostosowane do samodzielnego korzystania z różnymi niepełnosprawnościami (np. huśtawka/karuzela z możliwością wjazdu wózkami inwalidzkimi, elementy siłowni zewnętrznych); • utwardzona cała nawierzchnia placu bez progów; • informacja dostosowana do użytkownika z daną niepełnosprawnością (głosowa, pismem Braille, piktogramy); • system orientacji przestrzennej dla osób niewidomych z dotykowym planem placu lub makieta w strefie wejściowej; • zwiększona ilość miejsc postojowych dla OzN na parkingu ogólnodostępnym, powyżej minimum wynikającej z Ustawy z dnia 23 października 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 5 grudnia 2013 r., poz. 1446); • wszystkie ławki z podłokietnikami; • cały obszar placu dostępny dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (odpowiednia szerokość ścieżek); • miejsca do gier planszowych; • zadaszona wiata lub altana,

Źródło: Oprac. własne na podst. „System Integracyjnych Placów Zabaw i Placów do Ćwiczeń” [4]

Każdy z integracyjnych placów zabaw powinien spełniać podstawowe wymagania dostępności do których zalicza się:

1. przystosowanie co najmniej jednej drogi dojścia/dojazdu do placu zgodnie z zaleceniami Standardów Dostępności, jako trasę wolną od przeszkód, dostępne dojście powinno być wejściem głównym i powinno być czytelnie oznaczone;

2. trasa dojścia i sam plac powinien być w miarę możliwości oświetlony;
3. na placu na leży zlokalizować ławki i miejsca odpoczynku dostosowane do potrzeb osób starszych, tj. powinny być wyposażone w oparcia i podłokietniki;
4. tablice informacyjne umieszczone na placu powinny zawierać czytelną informacja o sposobie korzystania z placu zabaw i urządzeń, tablice powinny być umieszczone w strefie wejściowej, informacja na nich zawarta powinna być napisana w języku łatwym do czytania i zrozumienia, z zastosowaniem prostych i czytelnych piktogramów;
5. każde z urządzeń powinno mieć instrukcję obsługi sporządzoną przy pomocy prostych piktogramów;
6. każde z urządzeń powinien mieć wyznaczoną strefę bezpieczeństwa, w przypadku urządzeń ruchomych czytelnie wydzieloną (wyznaczoną) w nawierzchni placu;
7. wokół wszystkich urządzeń integracyjnych należy przewidzieć nawierzchnię, po której poruszać się mogą osoby z niepełnosprawnościami ruchu, w szczególności osoby poruszające się na wózkach;
8. zaleca się aby place miały ogrodzenie z zamykaną furtą (furtami), w szczególności odgródzone powinny być miejsca z urządzeniami do korzystania przez małe dzieci;
9. na placach ogólnodostępnych zabronione jest stosowanie roślin kolczastych, trujących i alergizujących;
10. w strefie wejściowej należy zlokalizować stojaki rowerowe, zalecana jest lokalizacja poza ogrodzeniem placu;

W Tabeli nr 1 przedstawiono wymagania stawiane wyposażeniu placów z uwzględnieniem ich kategorii. Są to propozycje minimalnego wyposażenia, zgodnego z zasadami projektowania uniwersalnego i racjonalnych dostosowań. Każda z kategorii wyższych spełniać powinna warunki z niższej kategorii. Gdy tylko warunki terenowe umożliwiają postawienie większej ilości urządzeń należy je dobierać w miarę możliwości jako urządzenia spełniające wymagania osób z niepełnosprawnościami, w pierwszej kolejności jako urządzenia integracyjne z wyższej kategorii placów. Z uwagi na różnorodność urządzeń w sytuacjach wątpliwych wskazane jest wystąpienie o opinię do eksperta ds. dostępności lub organizacji osób z niepełnosprawnościami.

Zaleca się, aby plac zabaw był wyposażony w schronienie przed deszczem z możliwością podjazdu dla dzieci poruszających się na wózkach. Zadaszone schronienie powinno być wyposażone w stolik lub uchylny przewijak z możliwością otwarcia go przez osobę poruszającą się na wózku. Miejsce do przewijania dzieci pod wiatą powinno być wydzielone dla zachowania intymności.

W opracowanym przez Centrum Projektowania Uniwersalnego pojawiły się rekomendacje wyposażenia, które można uznać jako integracyjne. Jednym z nich jest huśtawka typu „bocianie gniazdo” (patrz rys. 2), z której korzystać mogą zarówno dzieci sprawne, jak również dzieci z niepełnosprawnościami, nawet o bardzo dużych ograniczenia funkcjonalnych.

W czasie prac nad systemem integracyjnych placów zabaw jeden z producentów zaprosił

studentów Wydziału Architektury do przetestowania prototypu huśtawki dla osób poruszających się na wózkach (patrz rys. 3). Tego typu huśtawki zaleca się stosować na placach zabaw o charakterze ogólnomiejskim i na placach przy ośrodkach edukacyjnych dla dzieci z niepełnosprawnościami. Testowanie i konsultacje w zakresie nowych wdrożeń wykazały, że producenci oczekują współpracy zarówno z ekspertami ds. dostępności, jak również z grupami użytkowników.

Rys. 2. Huśtawka „bocianie gniazdo” na placu zabaw w Gdyni, ul. Śląska.

Fig. 2. Swing "stork nest" at the playground in Gdynia, Śląska street

Autor: Marek Wysocki

Rys. 3. Testowanie huśtawki dla osób poruszających się na wózku.

Fig. 3. Testing a swing for people on a wheelchair.

Autor: Marek Wysocki

Wdrożenia systemu integracyjnych placów zabaw w Gdyni wykazały, że przedstawiane do realizacji projekty placów zabaw wypełniały jedynie minimalny standard wyposażenia. Jest to niewątpliwie mankament tworzenia listy minimalnych standardów dostępności, które projektanci bezrefleksyjnie stosują do uzyskania uzgodnienia projektu. Stąd też modernizacje i budowa nowych placów zabaw w Gdyni objęte są ścisłym nadzorem eksperta ds. dostępności, tak aby nowe place odpowiadały w maksymalnym stopniu wymaganiom projektowania uniwersalnego.

Przy realizacji jednego z placów zabaw do współpracy zaproszono terapeutów ze szkoły do której uczęszczają dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Sporządzone wytyczne posłużyły projektantce⁷ do zaproponowania takich urządzeń, które w większości mogą służyć dzieciom z różną niepełnosprawnością. Na wyposażeniu znalazła się huśtawka typu „bocianie gniazdo” (patrz ryc. 2), urządzenie „kopalnia piasku” (patrz ryc. 4), z którego mogą korzystać zarówno dzieci na wózkach, jak i dzieci sprawne. Przewidziano szeroką zjeżdżalnię, która zarówno służy dzieciom w samodzielnej zabawie, ale także może być wykorzystywana przez opiekunów wraz z małymi dziećmi. Elementy zestawu pociąg (patrz ryc. 5) zostały zmontowane na poziomie terenu, tak aby mogły korzystać dzieci na wózkach. Wytyczne

⁷ Autorką modernizacji placu zabaw przy ul. Śląskiej w Gdyni jest mgr inż. arch. Małgorzata Piotrowicz

przedstawiono również producentowi urządzeń, który był także wykonawcą całości zagospodarowania terenu placu zabaw. W wyniku tej współpracy powstał plac zabaw, który oprócz swojego integracyjnego charakteru posiada elementy do prowadzenia terapii i rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami. Wykonano specjalną ścieżkę sensoryczną z różnych materiałów: drewna, kamienia i piasku (patrz rys. 6). Pozwala to nauczycielom prowadzić ćwiczenia rehabilitacyjne z dziećmi z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Z jednej strony dzieci z zaburzeniami percepcji mogą ćwiczyć rozpoznawanie poszczególnych nawierzchni, a dzieci poruszające się na wózkach pokonywania barier, które występują w przestrzeni. Ciekawym zabiegiem było również wprowadzenie małych trampolin w nawierzchni placu, które bardzo upodobały sobie dzieci ze spektrum autyzmu (rys. 7).

Rys. 4. Urządzenie „kopalnia piasku” na placu zabaw w Gdyni, ul. Śląska.

Fig. 4. The device "sand mine" at the playground in Gdynia, Śląska street

Autor: Marek Wysocki

Rys. 5. Ustawienie urządzenie „pociąg” na poziomie gruntu

Fig. 5. Setting the device "train" at ground level

Autor: Marek Wysocki

Rys. 6. Różne nawierzchnie do ćwiczeń sensorycznych na placu zabaw w Gdyni, ul. Śląska

Fig. 6. Different surfaces for sensory exercise at the playground in Gdynia, Śląska street

Autor: Marek Wysocki

Rys. 7. Trampoliny umiejscowione w poziomie nawierzchni placu zabaw

Fig. 7. Trampolines located at the level of the playground surface

Autor: Marek Wysocki

Centrum Projektowania Uniwersalnego podejmuje działania, aby informacja o integracyjnych placach zabaw na terenie Gdyni była dostępna poprzez urządzenia mobilne (smartfony). Ma to ułatwić korzystanie z urządzeń na poszczególnych placach oraz planowanie czasu wolnego i dopasowanie go do aktywności użytkowników z różną niepełnosprawnością. Skierowane ma to być zarówno do opiekunów dzieci, jak i osób dorosłych, które aktywnie chciałyby korzystać z urządzeń do ćwiczeń. Elementem informacji ma być planowanie rehabilitacji i aktywności fizycznej w sposób indywidualny dopasowany do potrzeb użytkowników.

4. Podsumowanie

Idea projektowania uniwersalnego, która obecnie przebija się do głównego nurtu projektowania wskazuje, że należy zmierzać do stworzenia takich mechanizmów, które zapewniałyby dostosowywanie przestrzeni publicznych do różnorodnych potrzeb użytkowników. Tereny rekreacyjne, do których zaliczyć należy również place zabaw, stają się miejscami integracji społecznej, gdzie mieszkańcy mogą realizować swoją aktywność. Istotą jest zapewnienie takich rozwiązań, które byłyby dostosowane do jak największej liczby użytkowników i ich różnorodnych potrzeb wynikających z ograniczeń w sprawności fizycznej i intelektualnej. Umiejętne zaplanowanie wyposażenia placów zabaw, to oprócz funkcji rekreacyjnej może sprzyjać terapii i rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami. Sama możliwość wspólnej zabawy dzieci sprawnych i dzieci z ograniczoną sprawnością wpływa stymulacyjnie na rozwój dziecka. Jedni poprzez obserwację pokonują swoje ograniczenia, drudzy uczą się empatii i przełamania stereotypów.

Zaproponowany przez Centrum Projektowania Uniwersalnego system integracyjnych terenów rekreacji ma służyć w wypełnieniu zapisów Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, ale także być wytycznymi do projektowania placów zabaw w jakościowo lepszej formule - placów dostępnych wszystkim mieszkańcom.

BIBLIOGRAFIA

1. Encyclopedia PWN, źródło: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/integracja-spoleczna;3915018.html>, (dostęp online: 20.05.2017 r.)
2. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2012 r., poz. 1169).
3. The Principles of Universal Design, NC State University, 1997, źródło: http://www.design.ncsu.edu/cud/pubs_p/docs/poster.pdf, (dostęp online: 30.05.2009 r.)
4. Norma PN-EN 1176:2009 „Wyposażenie placów zabaw i nawierzchnie”
5. Wysocki M., System Integracyjnych Placów Zabaw i Placów do Ćwiczeń, Gdynia 2015, maszynopis, źródło: archiwum ZDiZ w Gdyni.

6. Zarządzenie Prezydenta Miasta Gdyni Nr 10740/13/VI/U z 17 maja 2013 r. w sprawie wdrażania Standardów Dostępności Miasta Gdyni, źródło:
<http://www.zdiz.gdynia.pl/dokumenty/ud/standardy.pdf> (dostęp online: 30.08.2015).

PROJEKTOWANIE UNIWERSALNE INTEGRACYJNYCH PLACÓW ZABAW

Streszczenie

Projektowanie uniwersalne obecnie staje się koniecznością projektową, nie tylko w związku ze zmianami prawnymi w tym zakresie, ale przede wszystkim z konieczności podniesienia jakości życia mieszkańców i odpowiedzialności samorządów lokalnych za grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. Ratyfikowana przez Polskę w 2012 roku Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych wskazuje na konieczność zagwarantowania tym osobom możliwość uczestnictwa na równych zasadach z innymi obywatelami, w zajęciach rekreacyjnych, sportowych i w innych formach spędzania wolnego czasu. Jedną z form spędzania czasu to możliwość korzystania z placów zabaw i miejsc uprawiania sportu. Wydział Architektury PG w ramach działalności Centrum Projektowania Uniwersalnego podjął wspólnie z samorządem Gdyni badania dostępności miejsc rekreacji w przestrzeni miejskiej. Badaniu poddano 82 różnego rodzaju miejsca aktywności fizycznej mieszkańców na terenie Gdyni. Celem badań było wypracowanie rozwiązań przyjaznych osobom o różnych ograniczeniach w mobilności i percepcji, a także w różnym wieku. Ideą równości i integracji międzypokoleniowej jest stworzenie w przestrzeni publicznej miejsc, gdzie ta integracja może nastąpić. Aby place i siłownie zewnętrzne spełniały rolę integracyjną pomiędzy osobami w pełni sprawnymi i osobami o obniżonej sprawności należy projektować je zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego. Opracowanie, które powstało na podstawie wyników badań stanowi wytyczne do projektowania i zagospodarowania przestrzeni publicznych placów zabaw i placów do ćwiczeń w obrębie miasta Gdyni. Przeprowadzono konsultacje z producentami elementów wyposażenia placów zabaw i siłowni zewnętrznych. Spotkania z producentami wykazały, że na rynku brakuje takich urządzeń, które spełniałyby wymagania koncepcji projektowania uniwersalnego. Centrum Projektowania Uniwersalnego podjęło współpracę z producentami nad stworzeniem katalogu urządzeń, które zalecane będą do instalowania na integracyjnych placach zabaw. Opracowany został „System integracyjnych placów zabaw i placów do ćwiczeń” obejmujący pięć kategorii placów zabaw: lokalne, osiedlowe, dzielnicowe, miejskie i specjalne, wraz z minimalnym wyposażeniem dla poszczególnych kategorii. W artykule przedstawiono jeden z realizowanych w Gdyni integracyjnych placów zabaw.